

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η μουσική πέρα από τέχνη, είναι και επιστήμη, και ως εκ τούτου εκτός από την πρακτική της υπόσταση έχει και τη θεωρητική. Στο πέρασμα του χρόνου, την εξέλιξη της μουσικής, μέσα από τη δημιουργία των κατά περιόδους συνθετών, ακολούθησε και η θεωρητική καταγραφή των αλλαγών, όπως αυτές προήλθαν από την εξελεγκτική της διαδρομή, μέσα στις γενικές ιστορικές αλλαγές της μορφής όλων των τεχνών.

Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα να δημιουργηθεί ένα ισχυρό και σταθερό σύστημα κανόνων, με σκοπό να μεταφέρει τη γνώση και την ιστορική διαδρομή της μουσικής μέσα στο πέρασμα του χρόνου, και να εδραιώσει το θεωρητικό υπόβαθρο μιας καθ' όλα ολοκληρωμένης τέχνης.

Στο βιβλίο αυτό γίνεται μια προσπάθεια να καταγραφεί και να δοθεί το σύνολο αυτών των κανόνων με τρόπο κατανοητό, όχι μόνο περιγραφικό, αλλά και με συνεχή και λεπτομερή εμβάθυνση, με τέτοιο τρόπο ώστε ο μελετητής να μπορεί να αναγνωρίσει και να αφομοιώσει τα ουσιαστικά στοιχεία της μουσικής τέχνης, και να αποτελέσει έτσι, ένα σταθερό υπόβαθρο για την ολοκλήρωση των γνώσεών του.

Στα κεφάλαια του βιβλίου, παρουσιάζεται η θεωρία και η αρμονία της μουσικής, σε μια συνέχεια, δημιουργώντας μια ισορροπημένη μελέτη των κανόνων της, με κατεύθυνση τα σύγχρονα μουσικά ρεύματα όπως είναι η jazz, η blues, η latin, η soul, η pop, η rock, η funk, η world music, έτσι ώστε να λειτουργήσει σαν ένα σημαντικό βοήθημα κατανόησης τους, και να καλύψει ένα άνοιγμα γνώσης, μεταξύ των βιβλίων της κλασικής θεωρίας και αρμονίας, και της διεθνούς βιβλιογραφίας που αναφέρεται σε σύγχρονα μουσικά στυλ, η οποία είναι δυσπρόσιτη πολλές φορές λόγω δύσκολων εννοιών και πολύπλευρης ανάπτυξης, πράγμα που μπορεί να φέρει σύγχυση στον απλό μελετητή.

Εύχομαι η παρουσία αυτού του βιβλίου να πετύχει το σκοπό της δημιουργίας του.

Πέτρος Δραγούμης

ΤΡΟΠΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ Κ' ΜΕΛΕΤΗΣ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Το βιβλίο αυτό όπως προείπαμε είναι μία ολοκληρωμένη μέθοδος εκμάθησης της Jazz Θεωρίας και Αρμονίας, που ταυτόχρονα γεφυρώνει το κενό που υπάρχει στη βιβλιογραφία μεταξύ της κλασικής και της jazz αρμονίας, το οποίο έχει ως αποτέλεσμα ο εκκολαπτόμενος μουσικός να μην έχει καταγεγραμμένα με αναλυτικό και τεκμηριωμένο τρόπο τα στοιχεία που θα του δώσουν τη δυνατότητα να αναλύσει και να μελετήσει και τα σύγχρονα μουσικά στυλ (Blues, Rock, Pop, Latin, World music, κλπ) που βρίσκονται ανάμεσα στα δύο προαναφερθέντα μουσικά είδη. Είναι θα λέγαμε το εγχειρίδιο της «μέσης οδού» στην παγκόσμια μουσική διδασκαλία, έχοντας στην ύλη του στοιχεία και της κλασικής και της jazz αρμονίας φυσικά, δίνοντας όμως ταυτόχρονα δομημένη με κλιμακούμενο τρόπο την ύλη και τα στοιχεία που διέπουν όλα τα σύγχρονα μουσικά ιδιώματα. Δείχνει ταυτόχρονα και την ιστορική εξέλιξη, ανάπτυξη, και επιρροή της κλασικής θεωρίας-αρμονίας στα πιο σύγχρονα μουσικά στυλ, τα οποία σαφώς και οφείλουν τη θεωρητική τους υπόσταση στις δομές του τονικού μουσικού συστήματος του οποίου η ιστορική εξέλιξη υπήρξε μακροχρόνια και συστηματική στην ιστορική διαδρομή της Δυτικής κλασικής μουσικής.

Τρόπος ανάπτυξης του βιβλίου

Γίνεται στην αρχή μια προσπάθεια σύντομης παρουσίασης της ιστορίας της μουσικής, τελείως περιγραφικά, μη θέλοντας να εισχωρήσουμε σε θέματα που έχουν αναπτυχθεί με πλήρη επιστημονικό τρόπο εδώ και δεκαετίες, αλλά θέλοντας απλά να δώσουμε μία εικόνα της ιστορικής εξέλιξης της μουσικής και των ιδιωμάτων της, για να καταδείξουμε ότι κανένα από τα μουσικά στυλ δεν είναι αυτόνομο και αποκομμένο από αυτά που προηγήθηκαν, και να δώσουμε στο νέο μαθητή την ευκαιρία να δει πέρα από την απομόνωση της μουσικής του προτίμησης, για να έχει μια πιο σφαιρική εικόνα του μουσικού γίγνεσθαι.

Στην συνέχεια στο πρώτο κεφάλαιο αναπτύσσονται τα βασικά στοιχεία που απαρτίζουν τη θεωρητική μουσική υπόσταση και γραμματική, κι εδώ με όχι μεγάλη ανάπτυξη επειδή μπορούμε να τα βρούμε πλήρως ανεπτυγμένα στα βιβλία της κλασικής θεωρίας. Δίνεται προτεραιότητα και αναφορά στα στοιχεία που είναι απαραίτητα στην πράξη στο μαθητή της σύγχρονης μουσικής.

Στο δεύτερο κεφάλαιο αναπτύσσεται η δημιουργία και περιγραφή της βασικότερης κλίμακας, της φυσικής μείζονος κλίμακας, από τον τρόπο κατασκευής της οποίας ξεκινάει και στηρίζεται όλη η ανάπτυξη του τονικού και τροπικού συστήματος. Είναι μία οριζόντια μονοφωνική ανάπτυξη.

Μετά, στο τρίτο κεφάλαιο περνάμε στην περιγραφή των διαστημάτων, με ανάπτυξη όλων των ειδών, αναστροφών, και λεπτομερούς περιγραφής της χρησιμότητάς τους. Εδώ ασχολούμαστε πλέον με την ταυτόχρονη ανάπτυξη δύο νοτών, άρα αρχίζουμε να χτίζουμε και κάθετα την ανάπτυξη της μουσικής γραφής.

Στο τέταρτο κεφάλαιο περνάμε στην κατασκευή όλων των τύπων συγχορδιών, τρίφωνων μέχρι επτάφωνων, με αποτέλεσμα να περνάμε πλέον στην πλήρη κάθετη ανάπτυξη της μουσικής γραφής που μας δείχνει πώς μπορούμε μία οριζόντια επτάφωνη κλίμακα να την δούμε να αναπτύσσεται σε κάθετη μορφή χτίζοντας την με διαστήματα τρίτης κατά βάση.

Με το τέταρτο κεφάλαιο τελειώνει η ανάπτυξη των κανόνων της θεωρίας της μουσικής (κλασικής και σύγχρονης), η οποία περιλαμβάνει τη βασική γραφή και σημειογραφία, τις κλίμακες, τα διαστήματα και τις συγχορδίες.

Από το πέμπτο κεφάλαιο μπαίνουμε στην ύλη της αρμονίας, και εδώ πλέον αρχίζει να διαχωρίζεται η ύλη της κλασικής από τη σύγχρονη αρμονία, ακολουθώντας διαφορετική πορεία και ανάπτυξη δημιουργώντας τους δικούς της ξεχωριστούς κανόνες και τρόπους ανάπτυξης.

Πρώτο παράδειγμα διαχωρισμού της κλασικής από τη σύγχρονη αρμονία είναι το πέμπτο κεφάλαιο με την ανάπτυξη του τροπικού συστήματος στην πλήρη μορφή του, λόγω του ότι ενώ στην κλασική αρμονία δε χρησιμοποιείται το τροπικό σύστημα (το συναντάμε μόνο σε έργα της αναγέννησης και του μπαρόκ σε αντιστικτική γραφή), στη σύγχρονη αρμονία είναι από τις βασικές παραμέτρους ανάπτυξής της.

Στο έκτο κεφάλαιο έχουμε την ανάπτυξη των κανόνων της διατονικής αρμονίας, δηλαδή την ανάπτυξη κανόνων μεταξύ των νοτών που ανήκουν στην ίδια τονικότητα. Εδώ έχουμε ταύτιση των κανόνων της κλασικής και της σύγχρονης αρμονίας.

Στο έβδομο κεφάλαιο έχουμε την ανάπτυξη όλων των ελάσσονων κλιμάκων, των τονικών κέντρων της μείζονας κλίμακας και της μικτής ελάσσονας τονικότητας. Εμβόλιμα έχουμε και την ανάπτυξη της αρμονικής μείζονας κλίμακας. Είναι το κεφάλαιο που δείχνει στο μουσικό ποιες είναι οι πλατφόρμες πάνω στις οποίες έχουν δημιουργηθεί τα περισσότερα κομμάτια και έργα όλων των σύγχρονων μουσικών στυλ, πράγμα που το καθιστά πολύ απαραίτητο εργαλείο και οδηγό στην πλήρη κατάρτιση του σύγχρονου μουσικού. Πολύ σημαντικό κεφάλαιο.

Στο όγδοο κεφάλαιο αναπτύσσεται πλήρως η κατασκευή και εναρμόνιση των συμμετρικών κλιμάκων, οι οποίες είναι πολύ σημαντικές στην αρμονική και μελωδική ανάπτυξη των σύγχρονων ρευμάτων, ιδίως της jazz, αλλά και των πεντατονικών κλιμάκων, πολύ σημαντικών επίσης για όλα τα είδη της μουσικής.

Στο ένατο κεφάλαιο έχουμε τη μη διατονική αρμονία, δηλαδή την αρμονία που αναπτύσσεται με την παρουσία και ξένων ως προς την τονικότητα νοτών, οι οποίες κάθε φορά εμφανίζονται με συγκεκριμένο τρόπο και μορφή. Ένα πολύ σημαντικό κεφάλαιο επίσης για τη σύγχρονη αρμονική ανάπτυξη, με αρκετές διαφορές αλλά και ομοιότητες με την κλασική αρμονία.

Στο δέκατο κεφάλαιο παρουσιάζονται όλα τα είδη συγχορδιών όχι με τον τρόπο κατασκευής τους (αυτό το εξετάσαμε στο τέταρτο κεφάλαιο,) αλλά με τον τρόπο αρμονικής λειτουργίας και παρουσίας τους μέσα στην αρμονική ανάπτυξη.

Στο ενδέκατο κεφάλαιο αναλύονται οι σύγχρονες και πολύπλοκες μορφές εμφάνισης, ανάπτυξης, και εκτέλεσης των συγχορδιών μέσα στην αρμονική ανάπτυξη. Ένα σημαντικό κεφάλαιο που μας βοηθάει να ερμηνεύσουμε με σαφήνεια τις διάφορες μορφές εμφάνισης των συγχορδιών σε σύγχρονα μουσικά έργα.

Στο δωδέκατο κεφάλαιο έχουμε την επεξήγηση των κανόνων όλων των μορφών ανάλυσης των μουσικών κομματιών (μορφολογική, αρμονική, μελωδική) πέραν φυσικά των κλασικών έργων τα οποία έχουν μια τελείως διαφορετική ανάπτυξη και δομή στη μουσική τους φόρμα.

Στο δέκατο τρίτο κεφάλαιο έχουμε την ανάπτυξη των τεχνικών του αυτοσχεδιασμού, μία μεγάλη διαφοροποίηση επίσης μεταξύ της κλασικής και της σύγχρονης αρμονίας και μουσικής κατ' επέκταση. Στην κλασική μουσική δεν έχουμε οργανωμένη και καταγεγραμμένη ύλη για την τεχνική του αυτοσχεδιασμού, (παρότι υπήρξαν κάποια μεμονωμένα παραδείγματα μεγάλων εκτελεστών και συνθετών που στο παρελθόν χρησιμοποίησαν ένα είδος ελεύθερης ανάπτυξης σε κάποιες εκτελέσεις τους, αυτό δεν έγινε ούτε κανόνας, αλλά πολύ περισσότερο δεν ενσωματώθηκε στην ανάπτυξη της κλασικής μουσικής διδασκαλίας), σε αντίθεση με την jazz και σύγχρονη μουσική, όπου ο αυτοσχεδιασμός είναι βασικό και απαραίτητο στοιχείο του μουσικού εκτελεστή.

Στο δέκατο τέταρτο κεφάλαιο περιγράφεται μία από τις πιο σημαντικές μουσικές φόρμες της μουσικής του 20ου αιώνα, το Blues, στην κλασική του μορφή, αλλά και στην jazz εκδοχή του.

Στο δέκατο πέμπτο κεφάλαιο περιγράφεται μία επίσης από τις πιο σημαντικές μουσικές φόρμες της jazz μουσικής, το Rhythm Changes.

Τέλος, στο δέκατο έκτο κεφάλαιο έχουμε την περιγραφή και ανάλυση του συστήματος του George Russell (ο οποίος επηρέασε σημαντικά την αρμονική λειτουργία της jazz) γύρω από την Lydian Chromatic scale, το οποίο πρώτο εισήγαγε την τροπική αρμονία εμφανίζοντας ένα ολοκληρωμένο σύστημα συνύπαρξης συγχορδιών κλιμάκων (chord-scales). Είναι ένα κεφάλαιο που ανοίγει ένα παράθυρο για περαιτέρω έρευνα και μελέτη του αντικειμένου της jazz αρμονίας μέσα από την ευρηματική ματιά του George Russell.

Ετσι ολοκληρώνεται η ανάπτυξη του συνόλου των κανόνων της Jazz θεωρίας και αρμονίας, σε μία συνεχή και λεπτομερή ανάπτυξη τους έτσι ώστε ο κάθε μαθητής-μελετητής του βιβλίου να μπορέσει να αποκομίσει τα μέγιστα δυνατά οφέλη στις μουσικές του σπουδές.

Επεξήγηση

α) Όσον αφορά τον όρο θεωρητικό εγχειρίδιο , στη διεθνή βιβλιογραφία τα τελευταία χρόνια υπάρχει μεγάλη ανάπτυξη των θεωρητικών βιβλίων που αφορούν τα σύγχρονα μουσικά ρεύματα, τα οποία ακολουθούν το καθένα τη δική του ανάπτυξη και περιγραφή, χωρίς να υπάρχει μία σταθερή και αποδεκτή συνολικά ονομασία της καταγεγραμμένης ύλης τους, με αποτέλεσμα να βρίσκουμε τίτλους όπως jazz θεωρία, jazz αρμονία, jazz book, σύγχρονη θεωρία, theory of contemporary music, και διάφορες άλλες τέτοιες εκδοχές. Όλα είναι αποδεκτά και όπως είπε ένας από τους καλύτερους μουσικούς και συγγραφείς της jazz θεωρίας, ο Mark Levine, υπάρχουν τόσα βιβλία jazz θεωρίας όσοι και οι μουσικοί της, δείχνοντας έτσι πολύ εύστοχα την κατάσταση που επικρατεί στην διεθνή μουσική βιβλιογραφία στις μέρες μας.

β) Μία δεύτερη επεξήγηση που θέλω να κάνω αναφορικά με τα σημεία σύγκρισης μεταξύ της κλασικής και της τζαζ αρμονίας, τα οποία πολλές φορές εμφανίζονται μέσα στο βιβλίο αυτό, είναι ότι παρότι τα στοιχεία αυτά και οι κανόνες που διέπουν την τζαζ θεωρία και αρμονία έχουν χρησιμοποιηθεί από συνθέτες της κλασικής

μουσικής και ειδικά στον εικοστό αιώνα, αυτό όμως δεν τα καθιστά βασικό υλικό της κλασικής μουσικής εκπαίδευσης και χρονικά, (την αντίστιξη και φυσικά την ύπαρξη και λειτουργία των τρόπων την μαθαίνει κάποιος μαθητής κλασικής παιδείας μετά από 6-7 χρόνια σπουδών, πράγμα που είναι απαραίτητο συστατικό μάθησης από την πρώτη περίοδο σπουδών σε κάποιον μαθητή σύγχρονου οργάνου και μουσικής), αλλά και ουσιαστικά, δεν έχουν καταγραφεί στη μουσική εκπαίδευση πέρα από το τελευταίο στάδιο θεωρητικών σπουδών (σύνθεση), το οποίο δεν έχει άμεση επαφή και εφαρμογή στην εκμάθηση των κλασικών οργάνων. Η ανάλυση λοιπόν αυτών των διαφορών στο παρόν βιβλίο, αναφέρεται στην χρησιμοποίηση τους ή μη στη σύγχρονη εκπαιδευτική πρακτική, και κατά πόσο είναι λειτουργικές και εφαρμόσιμες ή μη, μέσα στη μουσική εκπαίδευση των κλασικών και σύγχρονων σπουδών. Με άλλα λόγια, άλλες πληροφορίες χρειάζεται ο μαθητής ενός σύγχρονου οργάνου, και άλλες ενός κλασικού οργάνου, έτσι όπως εμφανίζονται από τις απαιτήσεις της ίδιας της μουσικής που υπηρετούν.

Ο συγκεκριασμός αλλά και η εμφάνιση των διαφορών των κανόνων των δύο κύριων ρευμάτων, κλασικής και τζαζ, είναι το ζητούμενο για κάθε σύγχρονο πρόγραμμα μουσικών σπουδών, και αυτόν τον σκοπό φιλοδοξεί να εξυπηρετήσει η δημιουργία αυτού του βιβλίου.

Τρόποι μελέτης του βιβλίου

Για τον αρχάριο, είναι επιβεβλημένη η κατανόηση και μελέτη των κεφαλαίων του βιβλίου, με τη σειρά που εμφανίζονται. Γι' αυτόν το λόγο έχει επιλεχθεί προσεκτικά ο τρόπος με τον οποίο εξελίσσεται η ύλη. Είναι δομημένη έτσι ώστε κάθε φορά να χτίζεται επάνω στην προηγούμενη γνώση το καινούριο υλικό, με τρόπο κατανοητό και επεξηγηματικό, βοηθώντας το μαθητή να αυξάνει τις γνώσεις του σταδιακά και σταθερά. Προσπαθήστε να μελετήσετε και να κατανοήσετε σωστά το κάθε κεφάλαιο, πριν προχωρήσετε στο επόμενο. Δε χρειάζεται βιασύνη. Η θεωρία και η αρμονία είναι ύλη με όρια. Δε θα σας πάρει πολύ χρόνο για να τη μάθετε, οπότε αφιερώστε λίγο χρόνο μέχρι να καταλάβετε το κάθε ένα κεφάλαιο, και θα γίνει απαραίτητο και πολύτιμο εφόδιο για την υπόλοιπη μουσική ζωή σας.

Όσον αφορά τους προχωρημένους μαθητές, μουσικούς, που θα θελήσουν να συμπληρώσουν ή να επεκτείνουν τις γνώσεις τους, μπορούν επιλεκτικά να μελετήσουν κάποια από τα κεφάλαια του βιβλίου, όχι απαραίτητα με την ίδια σειρά, (αν και προτείνω σε όλους να ακολουθήσουν τη σειρά του βιβλίου), αλλά συνιστώ να δώσουν προσοχή στις μέχρι τώρα γνώσεις τους, και να είναι αυστηροί κριτές του εαυτού τους.

Ευχαριστίες

Έπειτα από την περιγραφική ανάλυση των περιεχομένων και της ανάπτυξης του βιβλίου πιστεύω ότι είναι προφανές για ποιον λόγο θεώρησα απαραίτητη τη δημιουργία και την ύπαρξη του στην Ελληνική και διεθνή βιβλιογραφία, κάτι που το καθιστά απαραίτητο γνωστικό εργαλείο στα χέρια κάθε ωδείου, μουσικής σχολής, καθηγητή, και μαθητή, που θα θελήσει να έχει μια πλήρη συστηματική και λεπτομερή γνώση της σύγχρονης μουσικής.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τους δασκάλους μουσικής που συνάντησα στην ζωή μου, οι οποίοι είναι με χρονολογική σειρά: Θεωρήσης Γκρούνης, Δημήτρης Αθανασιάδης, Σάμυ Ελγκάζαρ, Dr. Αθανάσιος Ζέρβας, Mike Pope, Matt Garrison, Φιλήμων Λάμπρου, Χρήστος Αναστασίου.

Επίσης ένα θερμό ευχαριστώ στην Ελένη Χείλαρη, καλλιτεχνική διευθύντρια του Δημοτικού Ωδείου Περιστερίου, η οποία με εμπιστεύτηκε από την αρχή, μου ανέθεσε την θέση του δασκάλου θεωρητικών στο σύγχρονο τμήμα του Ωδείου, με περιέβαλε με απόλυτη εμπιστοσύνη και σεβασμό, με αποτέλεσμα μια εξαιρετική συνεργασία, και βέβαια όλους τους μαθητές των σύγχρονων θεωρητικών του Ωδείου, οι οποίοι ακούσια με την παρουσία τους και το ενδιαφέρον τους έγιναν οι αρωγοί και η βασική αφορμή για τη συγγραφή αυτού του βιβλίου.

Επίσης όλους τους συναδέλφους μου στο Ωδείο Περιστερίου, Βαλεντίνο Ντούλια, Τάκη Αναγνωστόπουλο, και ιδιαίτερα τον Αντώνη Γαρίνη που έφυγε πολύ γρήγορα από κοντά μας.

Ακόμη, θα ήθελα να ευχαριστήσω ιδιαίτερα τα παρακάτω άτομα, και να τονίσω την ουσιαστική συμβολή τους στο στήσιμο και την κατασκευή του βιβλίου.

Τον Σάκη Λάιο, ο οποίος πρώτος χρονικά ανέλαβε να στήσει τεχνικά, με μεγάλη υπομονή, άψογη γνώση και τεχνική, όλο το υλικό και τις ιδέες που του μετέφερα, φτάνοντας το βιβλίο μέχρι τη μέση.

Την Βασιλική Κουμαρίδου που ανέλαβε το στήσιμο του υλικού από εκεί που το άφησε ο Σάκης, και βάζοντας τη δική της φρεσκάδα, γνώση, και ένα αστείρευτα δημιουργικό ταλέντο, με βοήθησε να ολοκληρώσω το όνειρο μου, με εξαιρετική διάθεση και επαγγελματισμό.

Την Χρυσάνθη Οικονομάκη τη δημιουργό των εκδόσεων Cambia, η οποία με πολύ μεγάλο ζήλο και απίστευτη μεθοδικότητα ανέλαβε την έκδοση του βιβλίου στην Ελληνική γλώσσα, μια καταπληκτική συνεργάτης.

Την σύζυγο μου Ευτυχία Παπαγεωργίου που με άριστη γνώση, επαγγελματική προσήλωση, και αμέριστη αγάπη, επιμελήθηκε τα κείμενα

Τέλος σας ευχαριστώ όλους θερμά για την κατανόηση και την ευγενή καλοσύνη να διαβάσετε τη δική μου οπτική γωνία και προσέγγιση σε ένα δύσκολο αλλά και τόσο ενδιαφέρον γνωστικό αντικείμενο όπως είναι η θεωρία και η αρμονία της Τζάζ και Σύγχρονης μουσικής.

Σας εύχομαι καλή μελέτη, γνώση, και απόλαυση κάθε μουσικής σας στιγμής.

Πέτρος Δραγούμης

ΣΥΝΤΟΜΗ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ

ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

Υψηλοί καλλιεργητές, Νομάδες
Γεωργοί, Κυνηγοί, Συλλέκτες τροφής.

Ήχος και κίνηση, θόρυβοι, ήχοι
εργαλείων, φυσικό ηχητικό υλικό,
γέννηση της μουσικής

Θεωρίες για τη γέννηση της μουσικής

- Darwin. Μίμηση φωνών των ζώων στην περίοδο της γονιμότητας. Ενα αρχικό μοντέλο
- Rousseau, Spencer, Herder. Αρχή της μουσικής στην προσπάθεια απόδοσης λέξεων με υψωμένη φωνή, απαγγελτικό ύφος στην επικοινωνία των πρωτόγονων
- Schmidt, Stumpf. Ανάγκη για ηχητικά σήματα, με απόδοση από διαφορετικού ύψους φωνές (άνδρες, γυναίκες, παιδιά) σε τέταρτες, πέμπτες ή όγδοες
- Schneider. Κοινή καταγωγή μουσικής και λόγου, ύπαρξη «ηχητικών γλωσσών» το νόημα μιας συλλαβής εκφράζεται από το τονικό ύψος της.

Όργανα

- Ιδιόφωνα (ξυλόφωνα, κύμβαλα)
- Μεμβρανόφωνα
- Χορδόφωνα (σπάνια)
- Αερόφωνα (φλάουτα οστών, κοχύλια, κ.λπ.)

ΑΡΧΑΙΟΙ ΜΟΥΣΙΚΟΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΙ

Αίγυπτος (4000 π.Χ.)

Osiris. Κύριος του Σείστρου.

Bes. Θεός της μουσικής και του χορού.

Θρησκευτική-Κοσμική μουσική

Πιθανόν επτάτονες κλίμακες

Συσχέτιση του μήκους της ηχητικής πηγής με το ύψος του ήχου (πρόδρομος του Πυθαγόρειου θεωρήματος)

Όργανα: σείστρο, ύδραυλος, ιδιόφωνα κρουστά, τρομπέτα, άρπες, λαούτο, λύρα.

Κίνα

Πεντάτονη κλίμακα

Ινδία

Επτάτονες κλίμακες, υποδιαίρεση οκτάβας με διαστήματα μικρότερα του ημιτονίου. Μελωδικοί τρόποι (Raaga-s)

Περσία

Πιθανή χρησιμοποίηση μικροδιαστημάτων

Ισραήλ

Θρησκευτική μουσική παράδοση.

Ταυτοφωνία.

Όργανα: Κρουστά, πνευστά (χάλκινα κυρίως), έγχορδα.

Αρχαία Ελλάδα

- Ομηρική εποχή

Ιλιάδα, Οδύσσεια

- Λυρική εποχή (6ος-7ος αιώνες)

Ωδές, παιάνες, ελεγείες, θρήνοι, επινίκεια.

Αλκαίος, Σαπφώ, Πίνδαρος.

- Εποχή των τραγικών

Αισχύλος 525-456

Σοφοκλής 496-406

Ευριπίδης 480-406

Αριστοφάνης 452-385

Ηθική θεωρία της μουσικής (Πλάτωνας, Αριστοτέλης).

Λόγοι διαστημάτων του Πυθαγόρα

Συνήχηση σύμφωνων διαστημάτων 4ης, 5ης, 8ης .

Τρόποι της αρχαίας ελληνικής μουσικής (Δώριος, Φρύγιος, Λύδιος, Μιξολύδιος, υποδώριος, υποφρύγιος, υπολύδιος, υπομιξολύδιος)

Όργανα: Κιθάρα, αυλός, λύρα, κύμβαλα, κρόταλα, ύδραυλις, (πρόδρομος του εκκλησιαστικού οργάνου)

Ρώμη

Τετράχορδα σε ανιούσα μορφή

Βυζαντινή Μουσική (3ος-18ος αι.)

Φωνητική, μονοφωνική μουσική. Συμβίωση της μουσικής με τον λόγο

Μέγας Αθανάσιος, Μέγας Βασίλειος, Γρηγόριος ο Θεολόγος, Ιωάννης Χρυσόστομος, Ρωμανός ο Μελωδός, Ιωάννης Δαμασκηνός (υιοθέτηση Οκτώηχου), Κοσμάς ο Μελωδός, Κασσιανή Μοναχή, Ιωάννης Κουκουζέλης, Ιωάννης Κλαδάς, Πέτρος ο Πελοποννήσιος ο Λαμπαδάριος, Χουρμούζιος Γεωργίου, Ευστάθιος Βιγγόπουλος, Κωνσταντίνος Πρίγγος.

ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΙ ΣΤΑΘΜΟΙ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΤΟΝΙΚΟΥ ΜΟΥΣΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

Το σύνολο των κανόνων που στηρίζεται η μουσική των ρευμάτων που προαναφέραμε, προέρχεται από ένα μουσικό σύστημα το οποίο ονομάζεται τονικό μουσικό σύστημα, και αναπτύχθηκε περνώντας από μεγάλη εξελικτική πορεία, στη Δυτική Ευρώπη, μέσα σε μια χιλιετία περίπου, ξεκινώντας από την εποχή του μεσαίωνα, και ακολουθώντας την πορεία των ιστορικών αλλαγών, πέρασε από όλα τα εκφραστικά στάδια των κατά περιόδους ρευμάτων της τέχνης, μπαρόκ, κλασικισμό, ρομαντισμό, κλπ, φτάνοντας στις μέρες μας ώριμο και έτοιμο για περαιτέρω εξέλιξη.

Πρώτα μετα-Χριστιανικά χρόνια

Μουσικά χαρακτηριστικά: Αντιφωνία.

Συνθέτες: Άγιος Αμβρόσιος (επίσκοπος Μιλάνου).

Μουσικές φόρμες: Αμβροσιανό Μέλος 4ος αιώνας μ.Χ.

Μεσαίωνας

Μουσικά χαρακτηριστικά: Γρηγοριανό Μέλος – μονοφωνία. Εκκλησιαστικοί τρόποι (σε συσχέτιση με τους τρόπους της Αρχαίας Ελλάδος). Τροβαδούροι-τρουβέροι (Γαλλία). Αρχιτραγουδιστές (Γερμανία). Πολυφωνία.

Συνθέτες: Πάπας Γρηγόριος ο Μέγας (7ος αιώνας μ.Χ.)

Αναγέννηση (1450-1600)

Μουσικά χαρακτηριστικά: Αρμονία των τρόπων, Πολυφωνία.

Μουσικές φόρμες: Λειτουργία, Μοτέτο, Καντσόνα, Μαδριγάλι.

Συνθέτες: Palestrina, Josquin, Monteverdi.

Μπαρόκ (1600-1750)

Μουσικά χαρακτηριστικά:

Θεμελίωση της τονικότητας από τον Zarlino.

Αρμονία μείζονας ελάσσονας κλίμακας.

Μουσικές φόρμες: Φούγκα, Πρελούδιο, Πασακάλια, Ορατόριο, Όπερα, Καντάτα, Σονάτα, Κοντσέρτο γκρόσο, Συμφωνία, Σουίτα.

Συνθέτες: Monteverdi, Scarlatti, Lully, Purcell, Vivaldi, Handel, Bach, Rameau,

Κλασικισμός (1750-1825)

Μουσικά χαρακτηριστικά: Διατονική αρμονία.

Μουσικές φόρμες: Συμφωνία, Κοντσέρτο, Σονάτα, Όπερα, Λειτουργία, Κουαρτέτο εγχόρδων, μουσική δωματίου.

Συνθέτες: Haydn, Mozart, Beethoven, Schubert.

Ρομαντισμός (1820-1900)

Μουσικές φόρμες: Συμφωνία, Κοντσέρτο, Σονάτα, Όπερα, Λειτουργία.

Συνθέτες: Beethoven, Weber, Schubert, Mendelssohn, Schumann, Chopin, Liszt, Verdi, Mahler, Berlioz, Brahms, Wagner, Mussorgsky, Korsakov, Tchaikovsky, Smetana, Dvorak, Strauss, Sibelius, Paganini.

Ιμπρεσιονισμός (από το 1880)

Μουσικά χαρακτηριστικά:

Χρωματισμός.

Μουσικές φόρμες: Συμφωνικές όπερες, συμφωνικά ποιήματα.

Συνθέτες: Rachmaninof, Prokofiev, Debussy, Ravel.

Εξπρεσιονισμός (από το 1910)

Μουσικά χαρακτηριστικά:

Δωδεκάφθογγο, Ατονική μουσική,
Διευρυμένη τονικότητα, επάνοδος
στην τονικότητα.

Συνθέτες: Schoenberg, Berg, Webern
(οι τρεις της Β΄ Σχολής της Βιέννης),
Scriabin, Bartok, Kodally, Hindemith,
Poulenc, Stravinski, Messiaen, Stock-
hausen, Boulez, Nono.

Νεοκλασικισμός

Συνθέτες: Igor Stravinski, Paul Hin-
demith, Gustav Mahler, Bela Bartok,
Zoltan Kodally.

Συγκεκριμένη σύγχρονη μουσική

Μουσικά χαρακτηριστικά: Επεξεργα-
σμένοι ήχοι, θόρυβος μηχανών, Κελά-
ηδισμα πουλιών κ.λπ.

Συνθέτες: Henry, Messiaen, Boulez,
Ιωάννης Ξενάκης

Ηλεκτρονική μουσική (1950-)

Εργαστήρια ραδιοφωνικού σταθμού
της Κολωνίας

Συνθέτες: Stockhausen, John Cage.

Έλληνες συνθέτες του 20ου αιώνα

Συνθέτες: Νικόλαος Μάντζαρος
(Εθνικός Ύμνος), Παύλος Καρρέρ,
Σπύρος Σαμάρας, Διονύσιος
Λαυράγκας, Μανώλης Καλομοίρης
(Εθνικό Ωδείο), Νίκος Σκαλκώτας
(1904-1949, ατονικότητα - δωδε-
καφθογγισμός, μαθητής του Schoen-
berg), Δημήτρης Μητρόπουλος,
Θόδωρος Αντωνίου, Γιάννης Χρήστου.

ΦΟΡΜΕΣ ΚΛΑΣΙΚΩΝ ΕΡΓΩΝ

Κονσέρτο

Σύνθεση για ένα ή δύο σολιστικά όργανα και ορχήστρα. Αναδεικνύει τη δεξιοτεχνία του σολίστ.

Οπερα

Μουσικό θεατρικό έργο το οποίο εξελίσσεται τραγουδιστά με συνοδεία ορχήστρας.

Ορατόριο

Δραματική μουσική σύνθεση θρησκευτικού περιεχομένου, για σολίστες, χορωδία, και ορχήστρα, χωρίς σκηνική δράση, σε αντιδιαστολή με την όπερα.

Σονάτα

Σύνθεση για 1 ή 2 όργανα, σε τέσσερις κινήσεις (μέρη).

Συμφωνία

Σύνθεση για ορχήστρα σε φόρμα σονάτας.

**ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΙ ΣΤΑΘΜΟΙ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟ-
ΡΙΑ ΤΗΣ JAZZ ΚΑΙ ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ
ΑΥΤΟΣΧΕΔΙΑΖΟΜΕΝΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ**

1890-1910

- **Ragtime, Blues, Gospel, Spirituals,
New Orleans, Dixieland.**

Scott Joplin, Eubie Blake, Jelly Roll Mor-
ton.

1920 – 1930

- **Jazz Age. Big bands.**

Louis Armstrong, Bessie Smith, Fletcher
Henderson, Duke Ellington.

- **Swing**

Count Basie, Cab Calloway, Benny
Goodman, Glenn Miller, Earl Hines,
Tommy Dorsey, Lester Young, Charlie
Christian.

- **Early European Jazz**

Django Reinhardt.

1940-1960

- **Bebop**

Dizzy Gillespie, Thelonious Monk, Char-
lie Parker, Bud Powell, Clifford Brown,
Max Roach.

- **Cool jazz**

Miles Davis, Chet Baker, Dave Brubeck,
Bill Evans, Gil Evans, Stan Getz.

- **Hard bop**

Art Blakey and the Jazz Messengers,
Horace Silver, Cannonball Adderley,
Dexter Gordon, Freddie Hubbard, Hank
Mobley, Sonny Rollins, Sonny Stitt.

- **Modal jazz**

John Coltraine, Miles Davis, George Russell, Bill Evans, Herbie Hancock, Elvin Jones, Reggie Workman, Jimmy Garrison.

- **Third Stream**

Gunther Schuller 1957

- **Free jazz, avant-garde jazz**

Charles Mingus, Ornette Coleman, Cecil Taylor, Archie Shepp, Pharoah Sanders.

1960-1980

- **Afro-Cuban Jazz**

Tito Puente, Arturo Sandoval.

- **Brazilian Jazz**

Joao Gilberto, Antonio Carlos Jobim.

- **Post jazz**

John Coltraine, Miles Davis, Bill Evans, Wayne Shorter, McCoy Tyner, Herbie Hancock.

- **Soul Jazz**

Horace Silver, Jimmy Smith, Joshua Redman, Maceo Parker, Pat Martino, Wes Montgomery, George Benson.

- **Jazz fusion**

Miles Davis, Weather Report, Mahavishnu Orchestra, Return to Forever, The Headhunters, Joe Zawinul, Chick Corea, Herbie Hancock, Gary Barton, Tony Williams, Larry Coryell, Al Di Meola, John McLaughlin, Wayne Shorter, Jaco Pastorius, Stanley Clarke, John Scofield,

Mike Stern, Jeff Berlin, Michael Brecker,
David Liebman, Bob Berg.

- **Jazz Funk**

Lee Ritenour, Tower of Power, Miroslav
Vitous, Brecker Bros, Billy Cobham.

1980- ...

- **Smooth/Contemporary Jazz**

Grover Washington, Kenny G., David
Sanborn, Al Jarreau, Chaka Khan, Sade,
Wynton Marsalis, Brad Mehldau, Kurt
Rosenwinkel, Stefon Harris, Christian
McBride, Keith Jarrett, Pat Metheny
Group, Jan Garbarek, Kenny Wheeler,
Eberhard Weber, Diana Krall, Norah
Jones, Cassandra Wilson, Garry Willis,
Scot Henderson, Frank Cambale, John
Pattituci, David Weckl.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 - ΒΑΣΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ

Μουσική, ήχος, νότα, χροιά, ένταση, ύψος, πεντάγραμμο, μουσικά κλειδιά, οκτάβα, μουσικό κείμενο, διάρκεια, ρυθμός, μουσικές αξίες, μουσικά μέτρα, παύσεις

Ο ΗΧΟΣ ΚΑΙ ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ

Η μουσική στη βασική της έννοια είναι ήχος, και ως εκ τούτου εξετάζεται από την επιστήμη της φυσικής και της ακουστικής κατ' αρχήν. Είναι ήχος λοιπόν, ο οποίος δημιουργείται μέσω των ταλαντώσεων μιας ηχητικής πηγής, η οποία είναι διαφορετική σε κάθε όργανο.

Δηλαδή αν με κάποιο αντικείμενο, όπως για παράδειγμα η πένα, το δοξάρι, η τα δάχτυλα στα έγχορδα, έρθουμε σε επαφή με το κάθε όργανο αντίστοιχα, δημιουργούμε ταλαντώσεις στην ηχητική πηγή του οργάνου. Οι ταλαντώσεις αυτές με την σειρά τους διαταράσσουν τον αέρα που βρίσκεται ανάμεσά μας, με αποτέλεσμα την δημιουργία ηχητικών κυμάτων.

Αυτό σκεφτείτε το όπως όταν ρίχνουμε μία πέτρα σε ήσυχα νερά, και δημιουργούνται κυκλικά κύματα που μεταφέρουν την αρχική επαφή συνεχόμενα σε όλες τις κατευθύνσεις. Έτσι λοιπόν και ο ήχος που δημιουργείται από το χτύπημα του αντικειμένου στο όργανο, μεταφέρεται με τα ηχητικά κύματα στον αέρα και έρχεται και διεγείρει τη μεμβράνη του τυμπάνου που βρίσκεται στο εσωτερικό μέρος του αυτιού μας, με αποτέλεσμα να ακούσουμε πλέον αυτόν τον ήχο.

Τον ήχο που δημιουργείται από τα μουσικά όργανα τον λέμε μουσικό ήχο. Επίσης τον μουσικό ήχο τον ονομάζουμε νότα. Άρα λοιπόν **νότα είναι ο μουσικός ήχος που παράγεται από οποιοδήποτε μουσικό όργανο.**

Θέλω να αναφέρω εδώ ότι και η φωνή μας συμπεριλαμβάνεται στα μουσικά όργανα, γιατί λειτουργεί σαν όργανο, έχει τις φωνητικές χορδές, το ηχείο που βρίσκεται στη στοματική κοιλότητα και, γενικά, έχει το μηχανισμό και τη λειτουργία ενός μουσικού οργάνου. Με τον αέρα που βγάζουμε λοιπόν προς τα έξω διεγείρουμε τις φωνητικές χορδές με αποτέλεσμα τη δημιουργία ήχου όταν θέλουμε να μιλήσουμε, και μουσικού ήχου όταν θέλουμε να τραγουδήσουμε. Όταν λοιπόν αναφερόμαστε στα μουσικά όργανα συμπεριλαμβάνουμε και τη φωνή μας.

Ο κάθε ήχος έχει τα δικά του χαρακτηριστικά που τον κάνουν να διαφέρει από τους άλλους, και έτσι εμείς καταλαβαίνουμε από ποια ηχητική πηγή προέρχεται, από ποιο όργανο δηλαδή. Τα χαρακτηριστικά από τα οποία αποτελείται ένας ήχος, μία νότα δηλαδή είναι 1) το **ύψος** 2) η **διάρκεια**, 3) η **χροιά**, και 4) η **ένταση**.

Παρακάτω θα αναφερθούμε αναλυτικά στο καθένα από αυτά. Επίσης από τώρα και στο εξής θα αναφερόμαστε στους ήχους με τη μουσική τους ιδιότητα, δηλαδή θα τους ονομάζουμε νότες

Θα αναφερθώ πρώτα στη χροιά και την ένταση, γιατί με το ύψος και τη διάρκεια θα ασχοληθούμε εκτενέστερα στις επόμενες παραγράφους.

Η χροιά

Για να καταλάβουμε τι λέγεται χροιά μιας νότας, πρέπει να ξέρουμε ότι κάθε νότα είναι το ηχητικό αποτέλεσμα ενός συνδυασμού πολλών αρμονικών συχνοτήτων, δηλαδή πολλών μικρότερων ήχων που έχουν μαθηματική σχέση μεταξύ τους, και οι οποίοι όταν συνηχούν δημιουργούν το άκουσμα μιας συγκεκριμένης νότας.

Όσο πιο πλούσια σε αρμονικούς ήχους είναι μια νότα λοιπόν, τόσο πιο γεμάτη ακούγεται. Η παραγωγή των αρμονικών τώρα εξαρτάται από το όργανο που προέρχονται, και ειδικότερα από τον τρόπο και τα υλικά κατασκευής του.

Έτσι λοιπόν κάθε όργανο έχει το δικό του ξεχωριστό ήχο γιατί δημιουργεί διαφορετικό αριθμό αρμονικών, και έτσι μπορούμε να ξεχωρίσουμε από πιο όργανο προέρχεται η κάθε νότα.

Η ένταση

Η ένταση ενός ήχου έχει να κάνει με τη δύναμη με την οποία διεγείρουμε την ηχητική πηγή.

Για παράδειγμα, όσο πιο δυνατά χτυπήσουμε τη χορδή μιας κιθάρας, τόσο πιο μεγάλη ένταση θα έχει, όσο πιο δυνατά φυσήξουμε ένα πνευστό όργανο, τόσο πιο δυνατά θα ακουστεί, όσο πιο δυνατά θέλουμε να τραγουδήσουμε, τόσο πιο δυνατά θα βγάλουμε τον αέρα από μέσα μας.

Η ένταση κάθε νότας λοιπόν εξαρτάται από εμάς, από τη δύναμη, λιγότερη ή περισσότερη, που ασκούμε στην επαφή μας με κάποιο όργανο.

Το ύψος

Το ύψος μιας νότας έχει σχέση με τη θέση που έχει στο χώρο η συχνότητά της.

Συχνότητα ονομάζουμε τον αριθμό των παλμικών κινήσεων (ταλαντώσεων) που κάνει ένα ηχητικό κύμα μέσα στο χρόνο. Όταν οι ταλαντώσεις είναι αραιές τότε έχουμε τις χαμηλές (μπάσες) νότες, ενώ όταν οι ταλαντώσεις πυκνώνουν τότε έχουμε τις ψηλές (πρίμες) νότες. Γενικά χωρίζουμε τις συχνότητες σε τρεις περιοχές, την χαμηλή (μπάσα), την μεσαία (μεσαία) και την ψηλή (πρίμα).

Φανταστείτε τώρα μία κάθετη νοητή γραμμή χωρίς αρχή και τέλος. Επάνω σε αυτή την νοητή γραμμή είναι τοποθετημένες όλες οι νότες που υπάρχουν. Δεν μπορούμε να τις ακούσουμε όλες βέβαια, γιατί το ανθρώπινο αυτί, λόγω της κατασκευής του, μπορεί και ακούει μια συγκεκριμένη έκταση συχνοτήτων.

Τις συχνότητες τις μετράμε με τα Hertz, που είναι η μονάδα μέτρησης των ταλαντώσεων ενός ηχητικού κύματος σε ένα δευτερόλεπτο. Έχουμε λοιπόν τις χαμηλές συχνότητες (νότες) που ξεκινούν στα 27 Hz περίπου. Από εκεί και κάτω δεν ξεχωρίζουμε πια τις νότες, ακούμε τον ήχο με τη μορφή θορύβων, και από ένα σημείο και κάτω (16 Hz) δεν μπορούμε να ακούσουμε τίποτα, παρότι η παραγωγή ήχων συνεχίζεται. Σε αυτήν την περίπτωση έχουμε τους υπόηχους οι οποίοι υπάρχουν αλλά δεν μπορεί να τους συλλάβει το ανθρώπινο αυτί.